

Πρακτικό εγχειρίδιο για δικηγόρους κατά την εκπροσώπηση παιδιών

Υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των
παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη

Πρόγραμμα FAIR, Απρίλιος 2018

® Πρακτικό εγχειρίδιο για δικηγόρους κατά την εκπροσώπηση παιδιών

© Copyright International Commission of Jurists - European Institutions

Απρίλιος 2018

The FAIR (Fostering Access to Immigrant children's Rights) project has been implemented by the International Commission of Jurists - European Institutions in 2016-2018 and supported by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union and Open Society Foundations.

VI. Πρακτικό εγχειρίδιο για δικηγόρους κατά την εκπροσώπηση παιδιών

Υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη

Πρόγραμμα FAIR

Απρίλιος 2018

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	1
I. Δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά	2
1. Βασικές αρχές της φιλικής προς τα παιδιά δικαιοσύνης	2
2. Μεταχείριση των παιδιών κατά τις διαδικασίες	5
3. Μέτρα προστασίας των παιδιών-θυμάτων και μαρτύρων εγκλημάτων	9
4. Μοντέλο συμμετοχής	11
II. Επικοινωνία με ένα παιδί-πελάτη	12
1. Πρακτικές πτυχές	12
2. Πώς να επικοινωνήσετε με ένα παιδί-πελάτη	13

Το παρόν εγχειρίδιο κατάρτισης (μέρος του υλικού επιμόρφωσης¹ που αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών-μεταναστών) συνιστά ένα πρακτικό βοήθημα, το οποίο συνοδεύει το εγχειρίδιο κατάρτισης σχετικά με το δικαίωμα ακροάσεως. Σκοπός του είναι να βοηθήσει τους δικηγόρους να προσδιορίσουν τον καλύτερο δυνατό τρόπο για να επικοινωνούν με τα παιδιά κατά τη διάρκεια των επαγγελματικών συνδιαλλαγών μαζί τους καθώς και ποια είναι τα ζητήματα ηθικής που διακυβεύονται.

I. Δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά

1. Βασικές αρχές της φιλικής προς τα παιδιά δικαιοσύνης

A. Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού

Σε όλες τις ενέργειες που αφορούν τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών-μεταναστών, η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού θα πρέπει να αποτελεί πρωταρχικό μέλημα (άρθρο 3 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί βασικό συστατικό των ουσιαστικών δικαιωμάτων και μια θεμελιώδη ερμηνευτική νομική αρχή. Εφαρμόζεται σε όλες τις επίσημες διαδικασίες που αφορούν τα παιδιά και πρέπει να βασίζεται στην αξιολόγηση όλων των στοιχείων των συμφερόντων του παιδιού ή των παιδιών σε μια συγκεκριμένη κατάσταση.

(Βλ. εγχειρίδιο κατάρτισης *0. Κατευθυντήριες αρχές και ορισμοί, Ενότητα 3.1. Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού* για πληροφορίες σχετικά με το γενικό πλαίσιο.)

B. Συμμετοχή του παιδιού στις δικαστικές διαδικασίες

Η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού συνδέεται στενά με το άρθρο 12 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, το οποίο προστατεύει το δικαίωμα ακροάσεως του παιδιού και τη συμμετοχή του σε δικαστικές διαδικασίες, ανάλογα με την εξέλιξη των δυνατοτήτων του και την ωριμότητά του.

(Βλ. εγχειρίδιο κατάρτισης *I. Πρόσβαση σε δίκαιες διαδικασίες, Ενότητα I. Δικαίωμα ακροάσεως* για περισσότερες πληροφορίες.)

- Η αρχή της συμμετοχής δίνει έμφαση στον ρόλο του παιδιού ως ενεργού συμμετέχοντος στην προώθηση, την προστασία και την παρακολούθηση των δικαιωμάτων του και εφαρμόζεται εξίσου σε όλα τα μέτρα που υιοθετούν τα κράτη για την εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 12, Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, παρ.

¹ Το υλικό επιμόρφωσης για την πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη δημιουργήθηκε ως μέρος του προγράμματος FAIR (Ενίσχυση της Πρόσβασης των παιδιών-μεταναστών στα Δικαιώματα) και περιλαμβάνει τα ακόλουθα εγχειρίδια κατάρτισης:

0. Κατευθυντήριες αρχές και ορισμοί,

I. Πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών σε δίκαιες διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων ακροάσεως και συμμετοχής στις διαδικασίες,

II. Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά-μετανάστες υπό καθεστώς κράτησης,

III. Πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη για οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα

IV. Πρόσβαση των παιδιών-μεταναστών στη δικαιοσύνη σχετικά με την προστασία του δικαιώματός τους στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή

V. Προσφυγή μέσω διεθνών οργάνων και μηχανισμών για τα δικαιώματα του ανθρώπου

VI. Πρακτικό εγχειρίδιο για δικηγόρους κατά την εκπροσώπηση παιδιών

81, 107).

- Η αξιολόγηση και ο προσδιορισμός του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού απαιτεί τη συμμετοχή του παιδιού. Οι απόψεις των παιδιών πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν κατά τον προσδιορισμό των βέλτιστων συμφερόντων τους. Πρέπει να δοθεί η δέουσα βαρύτητα στις απόψεις τους (Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 12, Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, παρ. 44)
- Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 12, Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (παρ. 2): Το δικαίωμα όλων των παιδιών να ακουστούν και να ληφθούν σοβαρά υπόψη αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις αξίες της Σύμβασης. Όχι μόνο καθιερώνει ένα αυτοτελές δικαίωμα, αλλά πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπ' όψιν κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή όλων των άλλων δικαιωμάτων.

Οι ακόλουθες Κατευθυντήριες Γραμμές για μια δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά υιοθετήθηκαν από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης: «για να αποτελέσουν πρακτικό εργαλείο που θα βοηθήσει τα κράτη μέλη να προσαρμόσουν τα δικαστικά και εξωδικαστικά τους συστήματα στις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών, και τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να διασφαλίσουν την ευρεία διάδοσή τους μεταξύ όλων των αρχών που είναι αρμόδιες για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών ή που δραστηριοποιούνται καθ' οιονδήποτε άλλον τρόπο στον συγκεκριμένο τομέα».

Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη (Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών την 17 Νοεμβρίου 2010 κατά την 1098η συνάντηση των Αντιπροσώπων των Υπουργών.)

Δ. Φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη κατά τη δικαστική διαδικασία

3. Δικαίωμα ακρόασης και έκφρασης

44. Οι δικαστές θα πρέπει να σέβονται το δικαίωμα ακρόασης των παιδιών σε όλα τα ζητήματα που τα αφορούν ή τουλάχιστον όταν κρίνουν ότι τα παιδιά είναι σε θέση να κατανοήσουν επαρκώς τα συναφή ζητήματα. Τα χρησιμοποιούμενα μέσα για τον συγκεκριμένο σκοπό θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στο επίπεδο κατανόησης του παιδιού και στην ικανότητα επικοινωνίας του, καθώς και να λαμβάνουν υπόψη τις περιστάσεις της υπόθεσης. Θα πρέπει να ζητείται η γνώμη των παιδιών σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο επιθυμούν να υποβληθούν σε ακρόαση.

45. Θα πρέπει να δίδεται η δέουσα βαρύτητα στις απόψεις και στη γνώμη του παιδιού ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά του.

46. Το δικαίωμα ακρόασης συνιστά δικαίωμα του παιδιού και όχι υποχρέωσή του.

47. Η ηλικία του παιδιού δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να αποτελεί από μόνη της λόγο μη ακρόασής του. Όταν ένα παιδί λαμβάνει την πρωτοβουλία να υποβληθεί σε ακρόαση σε μία υπόθεση που το αφορά άμεσα, ο δικαστής δεν θα πρέπει, εκτός και αν υφίστανται λόγοι προστασίας του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού, να αρνείται να δεχθεί το παιδί σε ακρόαση, και θα πρέπει να ακούει τις απόψεις και τη γνώμη του επί των θεμάτων που το αφορούν στο πλαίσιο της εκάστοτε υπόθεσης.

48. Θα πρέπει να δίδονται στα παιδιά όλες οι αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με τους τρόπους ουσιαστικής άσκησης του δικαιώματος ακρόασης. Θα πρέπει, πάντως, να διευκρινίζεται στα παιδιά ότι το δικαίωμα ακρόασής τους και έκφρασης των απόψεών τους από το δικαστήριο δεν καθορίζει απαραίτητως την τελική απόφαση.

49. Οι δικαστικές αποφάσεις που αφορούν παιδιά θα πρέπει να είναι δεόντως

αιτιολογημένες και να εξηγούνται στα παιδιά σε γλώσσα την οποία δύνανται να κατανοήσουν. Αυτό αφορά ιδίως τις αποφάσεις εκείνες που είναι αντίθετες με τις απόψεις και τη γνώμη που εξέφρασε το παιδί. (...)

Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού- διαδικασία αναφορών:

Το Τρίτο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού για τη Διαδικασία Αναφορών (Προαιρετικό Πρωτόκολλο 3 στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού)² θεσπίζει μια διεθνή διαδικασία καταγγελίας για παραβιάσεις των δικαιωμάτων του παιδιού, που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΤΠ) και τα πρωτόκολλά της. Παρότι οι διατάξεις του Τρίτου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού έχουν άμεση εφαρμογή μόνο στις διαδικασίες ενώπιον της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Παιδιού και των Κρατών που είναι συμβαλλόμενα μέρη του Τρίτου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ιδίως επειδή εγκρίθηκαν από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, τα στοιχεία της μπορούν να χρησιμεύσουν ως ένα σημαντικό διεθνές νομικό πρότυπο για τη δημιουργία κατάλληλων διαδικασιών για την εφαρμογή των δικαιωμάτων του παιδιού.

Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να λαμβάνεται δεόντως υπ' όψιν κατά τη διάρκεια όλων των σταδίων της διαδικασίας αναφοράς (άρθρα 2 και 3 του Τρίτου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού). Προκειμένου να διασφαλιστεί η προστασία του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, οι παραδοσιακές διαδικασίες αναφοράς πρέπει να δίνουν τη θέση τους στην ευελιξία και σε πρόσθετα βοηθήματα, ώστε να προσαρμοστούν στα διαφορετικά επίπεδα ωριμότητας και ευαλωτότητας ενός παιδιού.

Προκειμένου να προωθηθεί η συμμετοχή των παιδιών σε όλη τη διαδικασία αναφοράς, η αλληλογραφία με ένα παιδί πρέπει να είναι προσβάσιμη και κατανοητή από αυτό. Αυτό σημαίνει να χρησιμοποιείται γλώσσα που είναι κατάλληλη για την ηλικία του παιδιού ή / και για το/-α άτομο/-α που βοηθά/-ούν ή εκπροσωπεί/-ούν το παιδί και να εξασφαλίζεται ότι διανέμεται με τρόπο που είναι προσβάσιμος για το παιδί (βλ. άρθρο 17 του Τρίτου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού).

Γ. Προστασία του παιδιού

Τα παιδιά πρέπει να ενημερώνονται για το δικαίωμά τους να προστατεύονται από κάθε βλάβη και να γνωρίζουν πού να στραφούν για βοήθεια σε περίπτωση που ανακύψει ανάγκη. Είναι επίσης ουσιώδες τα παιδιά να αισθάνονται ελεύθερα να εκφράζουν τις ανησυχίες τους για ζητήματα σχετικά με την προστασία των παιδιών που αφορούν τα ίδια ή άλλα παιδιά.³

² Κανόνας 19 1. Η Επιτροπή μπορεί να αποφασίσει να καλέσει τον/-ους συντάκτη/-ες ή / και το/-α φερόμενο/-α θύμα/-τα, καθώς και τους εκπροσώπους του ενδιαφερόμενου Κράτους, προκειμένου να παράσχουν αυτοπροσώπως ή μέσω βίντεο ή τηλεδιάσκεψης περαιτέρω διευκρινίσεις ή να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικά με την ουσία της αναφοράς, υπό την προϋπόθεση ότι η Επιτροπή κρίνει ότι είναι προς το συμφέρον του/-ων παιδιού/-ών. Κάθε ακρόαση διεξάγεται κεκλεισμένων των θυρών. Οι ακρόασεις του/-ων φερόμενου/-ων θύματος/-άτων δεν θα διεξάγονται παρουσία εκπροσώπων του Κράτους, εκτός εάν το/-α φερόμενο/-α θύμα/-τα το ζητήσει/σουν και η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτό είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του/-ων παιδιού/-ων. Η Επιτροπή εγγυάται διαδικασίες προσαρμοσμένες στις ανάγκες των παιδιών κατά τις ακρόασεις του/-ων φερόμενου/-ων θύματος/μάτων και εξασφαλίζει ότι οι απόψεις του/-ων φερόμενου/ών θύματος/-μάτων λαμβάνουν τη δέουσα βαρύτητα ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα του/-ους. Η μη εμφάνιση ενός μέρους δεν θα επηρεάσει την εξέταση της υπόθεσης.

³ UNICEF, Προστασία του Παιδιού, Ένα Εγχειρίδιο για Βουλευτές, διαθέσιμο στην αγγλική γλώσσα http://www.ipu.org/pdf/publications/childprotection_en.pdf

2. Μεταχείριση των παιδιών κατά τις διαδικασίες

Η ακόλουθη έκθεση του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών ζητήθηκε από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο σύνολό του με το ψήφισμα 22/32, το οποίο, μετά την έκδοσή της, εξέφρασε την εκτίμησή του στο ψήφισμα A / HRC / 25 / L.10.

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τα παιδιά, Αναφορά του Ύπατου Αρμοστή του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Έγγραφο A/HRC/25/35

16 Δεκεμβρίου 2013

49. Η ακρόαση ενός παιδιού είναι μια δύσκολη διαδικασία και μπορεί να είναι ακόμη και τραυματική, ιδίως για παιδιά-θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων. Ως εκ τούτου, το άρθρο 12 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού απαιτεί από τα κράτη να διασφαλίζουν ένα ασφαλές, προσαρμοσμένο στις ανάγκες της παιδικής ηλικίας περιβάλλον στο οποίο το παιδί αισθάνεται ότι χαίρει σεβασμού, καθώς και συνθήκες που λαμβάνουν υπ' όψιν την ατομική κατάσταση του κάθε παιδιού. Κατά τη διάρκεια των διαδικασιών πρέπει να προστατεύεται η εμπιστευτικότητα των παιδιών και να διασφαλίζεται η ασφάλειά τους.

50. Πολλά κράτη έχουν αναφέρει πληθώρα μέτρων ειδικής προστασίας για τις ακροάσεις και την εξέταση των παιδιών, καθώς και για την ανάκριση τους. Τα μέτρα που λαμβάνονται περιλαμβάνουν: α) τη δημιουργία χώρων προσαρμοσμένων στις ανάγκες των παιδιών για την ακρόασή των παιδιών· β) τη διεξαγωγή ακροάσεων αποκλειστικά παρουσία γονέα, επιτρόπου ή άλλου προσώπου που φροντίζει το παιδί, εκτός εάν αυτό δεν συμβαδίζει με το συμφέρον των παιδιών ή άλλων ειδικώς καταρτισμένων επαγγελματιών, όπως οι εμπειρογνώμονες ψυχολόγοι· γ) μέτρα για τη διασφάλιση της ιδιωτικής ζωής των παιδιών, όπως ο περιορισμός της πρόσβασης του κοινού στα δικαστήρια και η απαγόρευση δημοσιοποίησης ορισμένων πληροφοριών· δ) η οπτικοακουστική καταγραφή της κατάθεσης του παιδιού, η διεξαγωγή της ανάκρισης σε χώρο εκτός των δικαστικών αιθουσών, καθώς και παροχή υπηρεσιών από έναν ενιαίο φορέα για τη συλλογή εγκληματολογικών αποδεικτικών στοιχείων, την παροχή νομικής συμβουλευτικής, υγειονομικής περίθαλψης και κάθε άλλη υποστήριξη. Τα εν λόγω μέτρα λαμβάνονται για την αποφυγή της επαναθυματοποίησης του παιδιού, τη συγκέντρωση των απαραίτητων αποδεικτικών στοιχείων, στη στήριξη της θεραπείας και της επανένταξης και την αποφυγή της ατιμωρησίας.

51. Για να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά μπορούν να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε όλη τη διαδικασία, είναι επίσης σημαντικό οι αποφάσεις να εξηγούνται στα παιδιά με τρόπο που να μπορούν να κατανοήσουν. Όπως υπογραμμίστηκε από την Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, θα πρέπει να διατίθενται στα παιδιά πληροφορίες και σχόλια σχετικά με τη βαρύτητα που δόθηκε στις απόψεις τους.

Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη (Υιοθετήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών την 17 Νοεμβρίου 2010 κατά την 1098η συνάντηση των

Αντιπροσώπων των Υπουργών.)

Δ. Φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη κατά τη δικαστική διαδικασία

(...) 4. Αποφυγή αδικαιολόγητης καθυστέρησης

50. Σε όλες τις διαδικασίες που αφορούν παιδιά, θα πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή του επείγοντος έτσι ώστε να δίδεται ταχεία απάντηση και να προστατεύεται το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού, με πλήρη σεβασμό παράλληλα στο κράτος δικαίου.

51. Σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου (π.χ. γονική σχέση, επιμέλεια, απαγωγή από γονέα), τα δικαστήρια θα πρέπει να επιδεικνύουν ιδιαίτερη ευσυνειδησία ώστε να αποτρέπονται τυχόν επιζήμιες επιπτώσεις στις οικογενειακές σχέσεις.

52. Οι δικαστικές αρχές θα πρέπει να εξετάζουν, κατά περίπτωση, το ενδεχόμενο έκδοσης προσωρινών ή προκαταρκτικών αποφάσεων οι οποίες θα παρακολουθούνται για ορισμένο χρονικό διάστημα με σκοπό τη μεταγενέστερη επανεξέτασή τους.

53. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, οι δικαστικές αρχές θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν άμεσα εκτελεστές αποφάσεις εφόσον αυτό εξυπηρετεί το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

5. Οργάνωση των διαδικασιών, περιβάλλον και γλώσσα φιλικά προς τα παιδιά

54. Σε όλες τις διαδικασίες, η μεταχείριση των παιδιών θα πρέπει να γίνεται πάντοτε ανάλογα με την ηλικία τους, τις ιδιαίτερες ανάγκες τους, την ωριμότητα και το επίπεδο κατανόησης που διαθέτουν, λαμβάνοντας επίσης υπόψη τις δυσκολίες επικοινωνίας που ενδεχομένως έχουν. Οι υποθέσεις στις οποίες εμπλέκονται παιδιά θα πρέπει να εκδικάζονται σε περιβάλλοντα φιλικά προς τα παιδιά που δεν τους προκαλούν φόβο.

55. Πριν από την έναρξη της διαδικασίας, τα παιδιά θα πρέπει να εξοικειώνονται με τη δικαστική ή άλλη αίθουσα, καθώς και με την ιδιότητα και την ταυτότητα των συμμετεχόντων δικαστικών υπαλλήλων.

56. Θα πρέπει να χρησιμοποιείται γλώσσα κατάλληλη για την ηλικία και το επίπεδο κατανόησης του παιδιού.

57. Σε περίπτωση ακρόασης ή κατάθεσης των παιδιών στο πλαίσιο δικαστικών και εξωδικαστικών διαδικασιών ή άλλων παρεμβατικών δράσεων, οι δικαστές και οι λοιποί επαγγελματίες θα πρέπει να συμπεριφέρονται προς αυτά με σεβασμό και ευαισθησία.

58. Θα πρέπει να επιτρέπεται στα παιδιά να συνοδεύονται από τους γονείς τους ή, κατά περίπτωση, από ενήλικα της επιλογής τους, με εξαίρεση τις περιπτώσεις στις οποίες λαμβάνεται αιτιολογημένη αντίθετη απόφαση για το συγκεκριμένο άτομο.

59. Για τις καταθέσεις των παιδιών θα πρέπει να χρησιμοποιούνται διάφορες μέθοδοι, όπως βιντεοσκοπήσεις, ηχογραφήσεις ή ακροαματικές διαδικασίες προ της δίκης κλεισμένων των θυρών, οι οποίες θα πρέπει να θεωρούνται ως αποδεκτά αποδεικτικά στοιχεία.

60. Τα παιδιά θα πρέπει να προστατεύονται, στο μέτρο του δυνατού, από εικόνες ή πληροφορίες που θα μπορούσαν να είναι επιζήμιες για την ευημερία τους. Σε περίπτωση που καλείται να λάβει απόφαση περί κοινοποίησης πιθανώς επιζήμιων εικόνων ή πληροφοριών για το παιδί, ο δικαστής θα πρέπει να συμβουλευτεί άλλους επαγγελματίες, όπως ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς.

61. Οι συνεδριάσεις του δικαστηρίου στις οποίες συμμετέχουν παιδιά θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένες στον ρυθμό και στην ικανότητα προσοχής τους: θα πρέπει να προβλέπονται τακτικά διαλείμματα και οι συνεδριάσεις του δικαστηρίου δεν θα πρέπει να έχουν υπερβολικά μεγάλη διάρκεια. Για να μπορέσουν τα παιδιά να συμμετάσχουν αξιοποιώντας το σύνολο των γνωστικών ικανοτήτων τους και να προστατευθεί η συναισθηματική τους σταθερότητα, θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα για την ελάχιστη δυνατή διατάραξη και απόσπαση της προσοχής τους κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων του δικαστηρίου.

62. Στο μέτρο που αυτό είναι κατάλληλο και εφικτό, οι αίθουσες ακρόασης και αναμονής θα πρέπει να είναι κατάλληλα διαμορφωμένες και φιλικές προς τα παιδιά.

63. Στο μέτρο του δυνατού, θα πρέπει να θεσπιστούν ειδικά δικαστήρια (ή τμήματα δικαστηρίων), διαδικασίες και θεσμοί για παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με τον νόμο. Στα προαναφερθέντα είναι δυνατόν να περιλαμβάνεται ακόμη και η σύσταση εξειδικευμένων μονάδων στους κόλπους της αστυνομίας, του δικαστικού συστήματος και της εισαγγελίας.

6. Κατάθεση/υποβολή αποδεικτικών στοιχείων εκ μέρους του παιδιού

64. Η διαδικασία της ακρόασης και της κατάθεσης του παιδιού θα πρέπει να διεξάγεται, στο μέτρο του δυνατού, από κατηρτισμένους επαγγελματίες. Θα πρέπει να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε τα παιδιά να καταθέτουν σε όσο το δυνατόν ευνοϊκότερο περιβάλλον και υπό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες, αναλόγως πάντοτε της ηλικίας τους, της ωριμότητας και του επιπέδου κατανόησής τους, λαμβάνοντας υπόψη και τις δυσκολίες επικοινωνίας που ενδεχομένως έχουν.

65. Θα πρέπει να ενθαρρύνεται η οπτικοακουστική καταγραφή των καταθέσεων παιδιών-θύματων ή μαρτύρων, μεριμνώντας ταυτόχρονα για τον σεβασμό του δικαιώματος των λοιπών ενδιαφερομένων να αμφισβητήσουν το περιεχόμενο των εν λόγω δηλώσεων.

66. Σε περίπτωση που απαιτούνται περισσότερες από μία καταθέσεις, θα πρέπει να λαμβάνονται από το ίδιο άτομο, ώστε να διασφαλίζεται η συνοχή της προσέγγισης με γνώμονα πάντοτε το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού.

67. Ο αριθμός των καταθέσεων θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν μικρότερος και η διάρκειά τους θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στην ηλικία και την ικανότητα προσοχής του παιδιού.

68. Θα πρέπει να αποφεύγεται, στο μέτρο του δυνατού, η άμεση επαφή, η αντιπαράσταση ή η επικοινωνία ανάμεσα στο παιδί-θύμα ή μάρτυρα και στους φερόμενους ως θύτες, εκτός και αν έχει υποβληθεί αντίθετο αίτημα εκ μέρους του παιδιού-θύματος.

69. Στις ποινικές υποθέσεις, τα παιδιά θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να καταθέτουν χωρίς να είναι παρών ο φερόμενος ως θύτης.

70. Η εφαρμογή λιγότερο αυστηρών κανόνων σε θέματα κατάθεσης (όπως π.χ. απαλλαγή από την υποχρέωση ένορκης κατάθεσης ή λοιπών συναφών δηλώσεων), ή άλλων δικονομικών μέτρων φιλικών προς τα παιδιά, δεν θα πρέπει αυτή καθαυτή να μειώνει την αξία της κατάθεσης του παιδιού.

71. Θα πρέπει να σχεδιάζονται και να εφαρμόζονται πρωτόκολλα ακρόασης/κατάθεσης τα οποία θα λαμβάνουν υπόψη τα διάφορα στάδια ανάπτυξης του παιδιού, έτσι ώστε να ενισχύεται η εγκυρότητα της κατάθεσης του παιδιού. Στο πλαίσιο των πρωτοκόλλων αυτών, θα πρέπει να αποφεύγονται οι καθοδηγητικές ερωτήσεις, γεγονός που θα

συμβάλλει στην ενίσχυση της αξιοπιστίας τους.

72. Με γνώμονα το υπέρτατο συμφέρον και την ευημερία του παιδιού, ο δικαστής θα πρέπει παρέχει στο παιδί τη δυνατότητα να μην καταθέτει.

73. Η κατάθεση και η υποβολή αποδεικτικών στοιχείων εκ μέρους του παιδιού δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρούνται μη παραδεκτές ή μη αξιόπιστες απλώς και μόνο λόγω της ηλικίας του.

74. Θα πρέπει να εξετάζεται το ενδεχόμενο κατάθεσης του παιδιού-θύματος ή μάρτυρα σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους φιλικούς προς το παιδί.

E. Φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη μετά τη δικαστική διαδικασία

75. Ο δικηγόρος, ο επίτροπος *ad litem* ή ο νόμιμος αντιπρόσωπος του παιδιού θα πρέπει να κοινοποιούν και να εξηγούν στο παιδί την εκδοθείσα δικαστική απόφαση σε γλώσσα προσαρμοσμένη στο επίπεδο κατανόησής του και να το ενημερώνουν επιπλέον για όλα τα πιθανά μέτρα που μπορούν ενδεχομένως να ληφθούν, όπως άσκηση έφεσης ή προσφυγή σε ανεξάρτητους μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών.

76. Οι εθνικές αρχές θα πρέπει να λαμβάνουν αμελλητί όλα τα αναγκαία μέτρα για να διευκολύνουν την εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων που αφορούν άμεσα ή έμμεσα παιδιά.

77. Σε περίπτωση μη εκτέλεσης της απόφασης, τα παιδιά θα πρέπει να ενημερώνονται, ενδεχομένως μέσω του δικηγόρου, του επιτρόπου *ad litem* ή του νόμιμου αντιπροσώπου τους, για τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους σε δικαστικό ή εξωδικαστικό επίπεδο.

78. Η αναγκαστική εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων θα πρέπει να αποτελεί έσχατο μέτρο σε υποθέσεις οικογενειακού δικαίου που αφορούν παιδιά.

79. Μετά την έκδοση απόφασης σε διαδικασίες με έντονο συγκρουσιακό χαρακτήρα, θα πρέπει να παρέχεται στα παιδιά και στις οικογένειές τους καθοδήγηση και στήριξη από εξειδικευμένες υπηρεσίες, κατά προτίμηση δωρεάν.

80. Θα πρέπει να παρέχονται εξειδικευμένη υγειονομική περίθαλψη, καθώς και προσήκοντα προγράμματα ή μέτρα κοινωνικού και θεραπευτικού χαρακτήρα σε θύματα εγκατάλειψης, βίας, κακοποίησης ή άλλων αξιόποινων πράξεων, κατά προτίμηση δωρεάν. Τα παιδιά και τα άτομα που είναι υπεύθυνα για τη φροντίδα τους θα πρέπει να ενημερώνονται αμέσως και δεόντως για την ύπαρξη των συναφών υπηρεσιών.

81. Οι δικηγόροι, οι επίτροποι *ad litem* ή οι νόμιμοι αντιπρόσωποι των παιδιών-θυμάτων θα πρέπει να είναι εξουσιοδοτημένοι να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να διεκδικούν αποζημίωση κατά τη διάρκεια ή μετά το πέρας της συναφούς ποινικής διαδικασίας. Εφόσον κρίνεται σκόπιμο, το κόστος μπορεί να καλύπτεται από το κράτος και να ανακτάται ακολούθως από τον θύτη.

82. Τα μέτρα και οι κυρώσεις που αφορούν παιδιά τα οποία βρίσκονται σε σύγκρουση με τον νόμο θα πρέπει να αποτελούν πάντοτε εποικοδομητικές και εξατομικευμένες αντιδράσεις στις διαπραχθείσες αξιόποινες πράξεις, έχοντας υπόψη την αρχή της αναλογικότητας, την ηλικία του παιδιού, τη σωματική και διανοητική του ευημερία και ανάπτυξη, καθώς και τις περιστάσεις της υπόθεσης. Θα πρέπει να διασφαλίζονται τα δικαιώματα στην εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση, την απασχόληση, την αποκατάσταση και την επανένταξη.

83. Με γνώμονα τη διευκόλυνση της επανένταξης στην κοινωνία, και σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, δεν πρέπει να επιτρέπεται η κοινοποίηση των ποινικών μητρώων των

παιδιών εκτός του δικαστικού συστήματος κατά την ενηλικίωσή τους. Εξαιρέσεις από τον προαναφερθέντα κανόνα είναι δυνατό να επιτρέπονται σε περιπτώσεις σοβαρών αξιόποινων πράξεων, μεταξύ άλλων, για λόγους δημόσιας ασφάλειας ή σε περίπτωση πρόσληψης ατόμων σε θέσεις εργασίας που έχουν άμεση σχέση με παιδιά.

3. Μέτρα προστασίας των παιδιών-θύματων και μαρτύρων εγκλημάτων

Ψήφισμα του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου υπ' αρ. 2005/20 της 22ας Ιουλίου 2005: Οι Κατευθυντήριες Γραμμές για τη δικαιοσύνη σε υποθέσεις με παιδιά-θύματα και μάρτυρες εγκλημάτων⁴

III. Αρχές

8. Σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες και συγκεκριμένα τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως αποτυπώνεται στην εργασία της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, και προκειμένου να διασφαλιστεί η δικαιοσύνη για παιδιά-θύματα και μάρτυρες εγκλημάτων, επαγγελματίες και άλλοι που είναι υπεύθυνοι για την ευημερία αυτών των παιδιών πρέπει να σέβονται τις ακόλουθες οριζόντιες αρχές:

(α) Αξιοπρέπεια. Κάθε παιδί είναι ένα μοναδικό και πολύτιμο ανθρώπινο ον και ως τέτοιο η δική του ατομική αξιοπρέπεια, ειδικές ανάγκες, ενδιαφέροντα και ιδιωτικότητα πρέπει να γίνονται σεβαστά και να προστατεύονται.

(β) Μη διάκριση. Κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να του φέρονται δίκαια και ισότιμα, ασχέτως φυλής, εθνικότητας, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, αναπηρίας, γέννησης ή άλλης κατάστασης του ίδιου, του γονέα ή του νόμιμου κηδεμόνα του.

(γ) Ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Ενώ τα δικαιώματα των κατηγορουμένων και καταδικασθέντων παραβατών θα πρέπει να διασφαλίζονται, κάθε παιδί έχει δικαίωμα το συμφέρον του να λαμβάνεται υπόψη κατά προτεραιότητα. Αυτό περιλαμβάνει το δικαίωμα στην προστασία και τη δυνατότητα αρμονικής ανάπτυξης:

(i) Προστασία. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα στη ζωή και την επιβίωση και πρέπει να προστατεύεται από κάθε κακοτυχία, κακοποίηση ή παραμέληση, συμπεριλαμβανομένων, σωματικής, ψυχολογικής, διανοητικής και συναισθηματικής κακοποίησης και παραμέλησης.

(ii) Αρμονική ανάπτυξη. Κάθε παιδί έχει δικαίωμα να του δοθεί η ευκαιρία αρμονικής ανάπτυξης και σε ένα επίπεδο ζωής κατάλληλο για σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη.

Στην περίπτωση ενός ψυχικά τραυματισμένου παιδιού πρέπει να λαμβάνεται κάθε μέτρο, προκειμένου να εξασφαλισθεί στο παιδί υγιής ανάπτυξη.

(δ) Δικαίωμα συμμετοχής. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του εθνικού δικονομικού δικαίου, κάθε παιδί έχει το δικαίωμα να εκφράζει τις πεποιθήσεις, τις απόψεις και τα πιστεύω του, με τα δικά του λόγια, καθώς και να συμβάλλει ιδιαιτέρως στις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή του, συμπεριλαμβανομένων αυτών που λαμβάνονται σύμφωνα με οποιαδήποτε δικαστική διαδικασία, και οι απόψεις του να λαμβάνονται υπόψη σύμφωνα με τις ικανότητές του, την ηλικία του, την πνευματική του ωριμότητα και την εξελισσόμενη ικανότητά του.

(...)

XI. Δικαίωμα προστασίας από την ταλαιπωρία κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας

29. Οι επαγγελματίες θα πρέπει να λαμβάνουν μέτρα προκειμένου να αποφεύγεται η ταλαιπωρία κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διερεύνησης, ανάκρισης και δίωξης, προκειμένου να εξασφαλίζουν ότι το ύψιστο συμφέρον και η αξιοπρέπεια των παιδιών-θύματων και μαρτύρων γίνονται σεβαστά.

30. Οι Επαγγελματίες θα πρέπει να προσεγγίζουν τα παιδιά-θύματα και μάρτυρες με

⁴ Κατευθυντήριες γραμμές για τη δικαιοσύνη σε υποθέσεις με παιδιά-θύματα και μάρτυρες εγκλημάτων <http://www.un.org/en/ecosoc/docs/2005/resolution%202005-20.pdf>

ευαισθησία, ούτως ώστε:

(α) Να παρέχουν υποστήριξη στα παιδιά-θύματα και μάρτυρες, συμπεριλαμβανομένης της συνοδείας του παιδιού καθ' όλη τη διάρκεια της εμπλοκής του στη δικαστική διαδικασία, όταν αυτό εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του·

(β) Να παρέχουν βεβαιότητα αναφορικά με τη διαδικασία, συμπεριλαμβανομένων ξεκάθαρων προσδοκιών προς τα παιδιά-θύματα και μάρτυρες ως προς το τι να περιμένουν κατά τη διαδικασία, με τη μεγαλύτερη δυνατή βεβαιότητα. Η συμμετοχή του παιδιού στις ακροάσεις και τις δίκες θα πρέπει να προγραμματίζεται νωρίτερα και θα πρέπει να καταβάλλεται κάθε προσπάθεια προκειμένου να διασφαλισθεί η συνέχεια στις σχέσεις ανάμεσα στα παιδιά και τους επαγγελματίες που είναι σε επαφή με αυτά καθ' όλη τη διαδικασία·

(γ) Να διασφαλίζουν ότι οι δίκες λαμβάνουν χώρα όσο πιο σύντομα γίνεται, εκτός εάν οι καθυστερήσεις είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Η διερεύνηση εγκλημάτων με παιδιά-θύματα και μάρτυρες θα πρέπει, επίσης, να επιταχύνεται και θα πρέπει να υπάρχουν διαδικασίες, νόμοι ή δικαστικοί κανόνες που θα προβλέπουν την επιτάχυνση των υποθέσεων που αφορούν σε παιδιά-θύματα και μάρτυρες·

(δ) Να χρησιμοποιούν διαδικασίες προσαρμοσμένες στις ανάγκες των παιδιών, συμπεριλαμβανομένων δωματίων συνεντεύξεων σχεδιασμένων για παιδιά, διεπιστημονικών υπηρεσιών για παιδιά-θύματα παρεχόμενες στην ίδια τοποθεσία, δικαστικού περιβάλλοντος προσαρμοσμένο στις ανάγκες των παιδιών-μαρτύρων, διαλειμμάτων κατά τη διάρκεια της κατάθεσης ενός παιδιού, ακροάσεων προγραμματισμένων σε ώρες κατάλληλες για την ηλικία και την ωριμότητα του παιδιού, κατάλληλου συστήματος κοινοποιήσεων/κλήσεων, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι το παιδί θα μεταβεί στο δικαστήριο μόνο όταν είναι απαραίτητο και άλλων κατάλληλων μέτρων προκειμένου να διευκολυνθεί η κατάθεση του παιδιού.

31. Οι επαγγελματίες θα πρέπει επίσης να λαμβάνουν μέτρα προκειμένου:

(α) Να περιορίζουν τον αριθμό των συνεντεύξεων: ειδικές διαδικασίες, όπως η καταγραφή σε βίντεο, πρέπει να χρησιμοποιηθούν για τη συλλογή στοιχείων από παιδιά-θύματα και μάρτυρες, προκειμένου να μειωθεί ο αριθμός των συνεντεύξεων, καταθέσεων, ακροάσεων και ιδίως, των αχρείαστων επαφών με τη δικαστική διαδικασία·

(β) Να διασφαλίζουν ότι, εφόσον είναι συμβατό με το νομικό σύστημα και τα δικαιώματα της υπεράσπισης, τα παιδιά-θύματα και μάρτυρες προστατεύονται από το να εξεταστούν από τον φερόμενο ως δράστη: εάν είναι απαραίτητο, τα παιδιά-θύματα και μάρτυρες θα πρέπει να ερωτώνται και να εξετάζονται στο δικαστήριο, έξω από το οπτικό πεδίο του φερόμενου ως δράστη, και θα πρέπει να παρέχονται ξεχωριστοί χώροι αναμονής στη δικαστική αίθουσα και ιδιωτικοί χώροι συνεντεύξεων·

(γ) Να διασφαλίζουν ότι τα παιδιά-θύματα και μάρτυρες ερωτώνται με έναν προσαρμοσμένο προς τα παιδιά τρόπο και να είναι δυνατή η άσκηση εποπτείας από τους δικαστές, να διευκολύνουν την κατάθεση και να μειώνουν πιθανό εκφοβισμό, χρησιμοποιώντας, για παράδειγμα, βοηθήματα στην κατάθεση ή διορίζοντας ειδικούς ψυχολόγους.

Τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται από δικηγόρους, κοινωνικούς λειτουργούς και δικαστές σε όλες τις δικαστικές και διοικητικές διαδικασίες περιλαμβάνουν:

- Να προετοιμάζουν τα παιδιά, παρέχοντας σε αυτά προσβάσιμες πληροφορίες σχετικά με:
 - Τον ρόλο τους στη συζήτηση, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων τους σε κάθε στάδιο, την υποστήριξη που μπορεί να τους παρασχεθεί, τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να συμμετάσχουν και πώς θα αξιολογηθούν οι απόψεις τους·
 - Τις πρακτικές λεπτομέρειες, όπως πότε και πού θα λάβει χώρα η συζήτηση, πόσο θα διαρκέσει, ποιος θα είναι εκεί, τι είδους προστασία θα παρασχεθεί στο παιδί, πότε και πώς θα ληφθούν οι αποφάσεις·

- Να διασφαλίζουν ότι το παιδί θα ακουστεί αποτελεσματικά στη συζήτηση με την εισαγωγή νομικών δικαιωμάτων που ασκούνται προσηκόντως και με τη δημιουργία φιλικών προς τα παιδιά, ασφαλών και προσβάσιμων δικαστηρίων *
- Να αξιολογούν την ικανότητα του παιδιού, εξετάζοντας εάν το παιδί είναι ικανό να σχηματίσει άποψη για τα θέματα που τίγονται και εάν ναι, τι βάρος θα πρέπει να αποδοθεί σε αυτή την άποψη. Θα πρέπει να υπάρχει τεκμήριο υπέρ της ικανότητας του παιδιού *
- Να ανατροφοδοτούν το παιδί προκειμένου να γνωρίζει ακριβώς τι αποφάσεις ελήφθησαν και γιατί *
- Να προβλέπονται ένδικο μέσα προκειμένου το παιδί να υποβάλει μία καταγγελία ή να ασκήσει μια προσφυγή, εάν το δικαίωμά του να ακουστεί δεν έχει ασκηθεί προσηκόντως.⁵

4. Μοντέλο συμμετοχής

Το ακόλουθο “μοντέλο συμμετοχής” περιγράφει έναν τρόπο εμπειρισταωμένης κατανόησης του άρθρου 12 (δικαίωμα ακρόασης) της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού του ΟΗΕ. Περιλαμβάνει τέσσερα στοιχεία: χώρο, έκφραση, ακρόαση και επιρροή και βασίζεται στην Εθνική στρατηγική της Ιρλανδίας για τη συμμετοχή του Παιδιού στη λήψη αποφάσεων.

ΧΩΡΟΣ

ΕΚΦΡΑΣΗ

Το δικαίωμα να εκφράζεις απόψεις
 ΆΡΘΡΟ 12

Το δικαίωμα να δίνεται η αρμόζουσα
 βαρύτητα στις απόψεις σου

ΑΚΡΟΑΣΗ

ΕΠΙΡΡΟΗ

Αυτό το μοντέλο περιγράφει έναν τρόπο εμπειρισταωμένης κατανόησης του άρθρου 12 της ΣΔΤΠ του ΟΗΕ που προορίζεται να επιστήσει την προσοχή αυτών που λαμβάνουν εκπαιδευτικές αποφάσεις επί των ξεχωριστών, αλλά αλληλένδετων στοιχείων της διάταξης. Τα τέσσερα στοιχεία διέπονται από μία λογική χρονολογική ακολουθία:

- **ΧΩΡΟΣ:** Στα παιδιά πρέπει να παρέχονται ασφαλείς και χωρίς αποκλεισμούς ευκαιρίες να σχηματίσουν και να εκφράσουν την άποψή τους
- **ΕΚΦΡΑΣΗ:** Τα παιδιά πρέπει να διευκολύνονται να εκφράσουν την άποψή τους
- **ΑΚΡΟΑΣΗ:** Η άποψη πρέπει να ακούγεται
- **ΕΠΙΡΡΟΗ:** Πρέπει να αναλαμβάνεται δράση με βάση την άποψη, όπως αρμόζει.

Το Μοντέλο 1 του Lundy για τη Συμμετοχή, όπως περιλαμβάνεται στην Εθνική Στρατηγική της Ιρλανδίας για τη Συμμετοχή των Παιδιών και των Νέων στη Λήψη Αποφάσεων 2015-2020 (3)

Χώρος

ΠΩΣ: Να παρέχεται ένας ασφαλής και χωρίς αποκλεισμούς χώρος για τα παιδιά προκειμένου να εκφράσουν τις απόψεις τους.

* Ζητήθηκαν ενεργά οι απόψεις των παιδιών;

* Υπήρχε ένας ασφαλής χώρος στον οποίο τα παιδιά μπορούσαν να εκφραστούν ελεύθερα;

* Λήφθηκαν μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι όλα τα παιδιά μπορούσαν να συμμετέχουν;

Έκφραση

⁵ UNICEF, Save the children, Το δικαίωμα ακρόασης κάθε παιδιού, Ένας οδηγός πηγών για το Γενικό Σχόλιο υπ' αριθ. 12 της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του παιδιού, 2011, σελ. 62.

ΠΩΣ: Να παρέχονται κατάλληλες πληροφορίες και να διευκολύνεται η έκφραση των απόψεων των παιδιών.

- * Δόθηκαν στα παιδιά οι πληροφορίες που χρειάζονταν για να σχηματίσουν άποψη;
- * Γνώριζαν τα παιδιά ότι δεν χρειάζεται να συμμετάσχουν;
- * Δόθηκε στα παιδιά ένα φάσμα επιλογών ως προς το πώς θα επιλέξουν να εκφραστούν;

Ακρόαση

ΠΩΣ: Να διασφαλίζεται ότι οι απόψεις των παιδιών επικοινωνούνται σε άτομο αρμόδιο να τις ακούσει.

- * Υπάρχει διαδικασία για την έκφραση των απόψεων των παιδιών;
- * Γνωρίζουν τα παιδιά σε ποιον επικοινωνούνται οι απόψεις τους;
- * Έχει αυτό το άτομο/όργανο την εξουσία να λαμβάνει αποφάσεις;

Επιρροή

ΠΩΣ: Να διασφαλίζεται ότι οι απόψεις των παιδιών λαμβάνονται υπόψη σοβαρά και όταν αρμόζει, γίνονται πράξη.

- * Αξιολογήθηκαν οι απόψεις των παιδιών από αυτούς που έχουν την εξουσία να επιφέρουν αλλαγές;
- * Υπάρχουν διαδικασίες που διασφαλίζουν ότι οι απόψεις των παιδιών λήφθηκαν σοβαρά υπόψη;
- * Παρασχέθηκε ανατροφοδότηση στα παιδιά και τους νέους εξηγώντας του λόγους για τους οποίους λήφθηκαν αποφάσεις;

Το Μοντέλο 2 του Lundy για τη Συμμετοχή, όπως περιλαμβάνεται στην Εθνική Στρατηγική της Ιρλανδίας για τη Συμμετοχή των Παιδιών και των Νέων στη Λήψη Αποφάσεων 2015-2020 (6)

Επικοινωνία με ένα παιδί-πελάτη

1. Πρακτικές πτυχές

Δικηγόροι και δικαστές θα πρέπει:

- α) Να λαμβάνουν υπόψη τον διερμηνέα
- β) Να έχουν συνείδηση του χρόνου, καθώς το άγχος και η κούραση μπορούν να επηρεάσουν την ικανότητα συμμετοχής του παιδιού
- γ) Να εξηγούν στο παιδί ότι είναι εντάξει αν δεν γνωρίζει την απάντηση σε μια ερώτηση
- δ) Να χρησιμοποιούν ερωτήσεις προσαρμοσμένες σε παιδιά, με ιδιαίτερη προσοχή στη γλώσσα και τον τόνο
- ε) Να αναγνωρίζουν ότι τα παιδιά δεν θα είναι ικανά να καταθέσουν με την ίδια ακρίβεια όπως οι ενήλικοι και
- στ) Να βεβαιώνουν ότι βρίσκονται στο δικαστήριο όσο το δυνατόν λιγότερα άτομα.⁶

Προσανατολισμός στη δικαστική αίθουσα

Η δικαστική αίθουσα αποτελεί κατά κανόνα ένα άγνωστο μέρος για τα παιδιά. Πολλοί ειδικοί σε δικαστικές υποθέσεις οικογενειακού δικαίου και ανηλίκων συνιστούν να επιτρέπεται στα παιδιά να επισκεφθούν μια άδεια δικαστική αίθουσα πριν από την προγραμματισμένη τους ακρόαση. Υπό την επίβλεψη του προσωπικού του δικαστηρίου,

⁶ Υπουργείο Δικαιοσύνης ΗΠΑ, Γραφείο του Επικεφαλής Δικαστή Μετανάστευσης. 2004. «Μνημόνιο Πολιτικών Εσωτερικής Λειτουργίας και Διαδικασιών 04-07: Κατευθυντήριες γραμμές για Δικαστικές υποθέσεις Μετανάστευσης που αφορούν σε Ασυνόδευτα Αλλοδαπά Παιδιά», σε «Τα Παιδιά-πελάτες είναι Διαφορετικά: Βέλτιστες Πρακτικές για την Εκπροσώπηση Ασυνόδευτων Ανηλίκων». Αμερικανικός Δικηγορικός Σύλλογος (ABA) Κέντρο Συνεχούς Νομικής Εκπαίδευσης (CLE). (Προσπελάστηκε στις 16 Ιουλίου 2012) (<http://tinyurl.com/9x4mo86>).

θα πρέπει να επιτρέπεται στα παιδιά να εξερευνήσουν τη δικαστική αίθουσα, να καθίσουν σε όλα τα σημεία (συμπεριλαμβανομένων ιδίως της έδρας του δικαστή και του εδράνου του μάρτυρα) και να εξασκηθούν για την κατάθεση απαντώντας σε απλές ερωτήσεις. Στον βαθμό που το επιτρέπουν οι διαθέσιμοι πόροι, οι υπάλληλοι της διοίκησης των δικαστηρίων θα πρέπει να είναι δεκτικοί σε αιτήσεις των νομικών εκπροσώπων ή των επιτρόπων των ασυνόδευτων παιδιών-μεταναστών για επισκέψεις των δικαστηρίων πριν από την πρώτη συζήτηση. Επιπλέον, θα πρέπει να είναι ανοιχτοί σε άλλους τρόπους εξοικείωσης των ασυνόδευτων παιδιών-μεταναστών με τις δικαστικές διαδικασίες.⁷

2. Πώς να επικοινωνήσετε με ένα παιδί-πελάτη

Παιδιά με εμπειρία δικαστικής διαδικασίας εξέφρασαν τις απόψεις τους σε σχέση με βοηθητικά ή μη βοηθητικά χαρακτηριστικά ενός δικηγόρου σε μία μελέτη⁸ που διεξήχθη το 1996 στις ΗΠΑ, αναφέροντας τα εξής:

Βοηθητικά χαρακτηριστικά ενός συνεντευξιαστή/ δικηγόρου:

- α) Να αφιερώνει χρόνο για να δημιουργήσει μια σχέση με τον πελάτη
- β) Να ακούει τον πελάτη και να κάνει διάλογο
- γ) Να σέβεται την ατομικότητα του πελάτη
- δ) Να αντιλαμβάνεται ότι κάποια παιδιά-πελάτες μπορεί να βλέπουν έναν δικηγόρο, όχι μόνο ως δικηγόρο αλλά και ως έναν ενήλικα που μπορεί να τα προστατέψει, και
- ε) Να αντιλαμβάνεται ότι στην περίπτωση παραμέλησης ή κακοποίησης, οι νέοι μπορεί να ενδιαφέρονται περισσότερο οι δικηγόροι τους να τους προστατεύσουν από μελλοντική παραμέληση ή κακοποίηση παρά να τηρήσουν τις πληροφορίες αυτές εμπιστευτικές.

Μη βοηθητικά χαρακτηριστικά ενός συνεντευξιαστή/δικηγόρου:

- α) Να είναι μονίμως απών ή βιαστικός
- β) Να συμπεριφέρεται με τρόπο μη φιλικό και μη συμπονετικό που δεν προάγει την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και
- γ) Να χρησιμοποιεί τεχνική συνέντευξης που δεν τοποθετεί στο εννοιολογικό της πλαίσιο την εμπειρία του παιδιού, μη λαμβάνοντας υπόψη άλλες παραμέτρους που επηρεάζουν το παιδί.

Συμβουλές για επικοινωνία φιλική προς το παιδί:

- Να εξηγείτε στο παιδί ότι είναι αποδεκτό να πει 'Δεν ξέρω' ή 'Δεν θυμάμαι', παρά να αισθάνεται υποχρεωμένο να βρει μια απάντηση
- Να χρησιμοποιείτε ευγενικό, καθησυχαστικό και φιλικό τόνο
- Να χρησιμοποιείτε απλό λόγο (να αποφεύγετε τεχνικούς όρους και λόγο που τα παιδιά είναι απίθανο να καταλάβουν) και να αλλάζετε τη χρήση του λόγου ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα του παιδιού
- Να θέτετε μία ερώτηση τη φορά
- Να αποδεχθείτε ότι μπορεί να χρειασθεί να μιλάτε 'μέσω' ενός υποστηρικτή
- Να δίνετε χρόνο στα παιδιά να απαντήσουν

⁷ Όπ.π.

⁸ Τσάπλαν, Τζάνετ Α., Μάρτιος 1996. «Οι προοπτικές των Νέων στην Δεοντολογία των Δικηγόρων: Μια Αναφορά από Επτά Συνεντεύξεις.» Fordham Law Review 64 (1763). Η συγγραφέας της μελέτης είναι μέλος της Ειδικής Ομάδας για τα Παιδιά του Τμήματος Επίλυσης Διαφορών του Αμερικανικού Δικηγορικού Συλλόγου και έχει υπηρετήσει παλαιότερα ως νόμιμος επίτροπος στους Δικηγόρους για τα Παιδιά. Σε αυτή τη μελέτη διερεύνησε τη συμμετοχή αποδυναμωμένων πελατών στις δικαστικές διαδικασίες υπό το πρίσμα της νομικής δεοντολογίας και ως μέρος της μελέτης διεξήγαγε έναν αριθμό συνεντεύξεων με παιδιά που μπορούν να δώσουν μια συγκεκριμένη εικόνα του τρόπου που αντιλαμβάνονται την επαφή με τον δικηγόρο τους.

- Να μη φοράτε πολύ επίσημα ρούχα
- Να παρακολουθείτε τη συμμετοχή του παιδιού και να προτείνετε διαλείμματα και συμπληρωματικά διαλείμματα αν το παιδί είναι ανήσυχο ή κουρασμένο
- Να αποφεύγετε τις διερευνητικές ερωτήσεις
- Να αποφεύγετε να χρησιμοποιείτε ερωτήσεις που περιέχουν συγκριτικές κρίσεις, καθώς τα παιδιά μπορεί να δυσκολευτούν με αυτές ή να έχουν διαφορετική αντίληψη (όπως μεγάλο, μικρό, γρήγορο, αργό)
- Να είστε προσεκτικοί με λέξεις τις οποίες το παιδί μπορεί να δυσκολευτεί να χρησιμοποιήσει (όπως σεξουαλική γλώσσα ή γλώσσα σχετική με τα μέρη του σώματος)
- Να είστε προσεκτικοί με ευαίσθητα θέματα (για παράδειγμα τραυματικές εμπειρίες, πληροφορίες σχετικές με τους γονείς τους – μην βγάξετε συμπεράσματα)
- Μη χρησιμοποιείτε επιθετική, συγκρουσιακή ή υποτιμητική γλώσσα
- Μην επαναλαμβάνετε την ίδια ερώτηση ξανά και ξανά – μπορεί να δημιουργήσει σύγχυση στο παιδί
- Να αποφεύγετε τις μακρές περιόδους μέσα στις προτάσεις
- Να αποφεύγετε τη χρήση ερωτήσεων εντός άλλης ερώτησης, παραπειστικές ερωτήσεις και διπλές αρνήσεις⁹

Ακρόαση: μέθοδοι για να δείξουμε ότι ακούμε

- Μη-λεκτική: νεύματα, εκφράσεις προσώπου, οπτική επαφή, συνολική γλώσσα του σώματος
- Λεκτική: θετικοί ήχοι (μμ, αχά, κ.λπ.), τόνος φωνής, ανοιχτές και κλειστές ερωτήσεις, παραφράσεις, ανακεφαλαιώσεις, αντικατοπτρισμός

Εναλλακτικές μέθοδοι επικοινωνίας

- Σήματα και Σύμβολα
- Σήματα και Σύμβολα ΜΑΚΑΤΟΝ (διεθνώς αναγνωρισμένες χειρονομίες) [://www.makaton.org/](http://www.makaton.org/)
- Συστήματα Επικοινωνίας με Εικόνες: <http://www.pecs-unitedkingdom.com/>

Δημιουργικά εργαλεία επικοινωνίας

- Μπορεί να ζητηθεί από τα παιδιά να επιλέξουν ρόλους ή αντικείμενα, όπως ανθρώπους, κουμπιά, πέτρες, για να παρουσιάσουν τον εαυτό τους, τα μέλη της οικογένειάς τους, τα κατοικίδια τους, διάφορους επαγγελματίες. Το παιδί μπορεί να ερωτηθεί ποιος είναι σημαντικός γι' αυτό, απαντώντας στο πόσο κοντά θέλει να βρίσκεται με άλλα άτομα ή άλλα παιδιά, μέσω αναπαράστασης παλαιότερων ή σύγχρονων γεγονότων κ.λπ.
- Τα παιδιά συχνά μπορεί να επικοινωνούν μέσω υλικών παιχνιδιού πράγματα που δεν μπορούν ή δεν θέλουν να εκφράσουν λεκτικά. Τα παιδιά μπορεί να ζωγραφίζουν οικογενειακές και σχολικές εικόνες, να κατασκευάζουν μοντέλα, να κατασκευάζουν μάσκες συναισθημάτων.
- Μαριονέτες και/ή ένα μαλακό παιχνίδι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να μιλήσει κάποιος σε ένα μικρό παιδί γι' αυτά που σκέφτεται ή αισθάνεται. Τα παιδιά μπορεί να τα χρησιμοποιήσουν για να αναπαραστήσουν γεγονότα ή να

⁹ Νομικό Κέντρο Παιδιών Κόραμ, Λονδίνο. «Ξεκλειδώνοντας τα Δικαιώματα των Παιδιών: Ενδυναμώνοντας την ικανότητα των επαγγελματιών στην ΕΕ να υπερασπίζονται τα δικαιώματα ευάλωτων παιδιών» διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://www.ucc.ie/en/childlawclinic/ourwork/fullstory-715703-en.html>

εξηγήσουν τα συναισθήματά τους. Τέλος, αντικείμενα τα οποία χρησιμοποιούνται ως παιχνίδια μπορεί να βοηθήσουν να αποσπαστεί η προσοχή ενός παιδιού και να το κάνουν να αισθανθεί άνετα.

- Ιστορίες, παραμύθια και ποιήματα: τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν χαρτί ή στυλό για να δημιουργήσουν τις δικές τους ιστορίες, οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν για παράδειγμα όσα θέλουν να γνωρίζουν γι' αυτά ο νέος ανάδοχος. Μπορούν να γράψουν ποιήματα και παραμύθια για τα συναισθήματά τους. Ενδεικνύεται να τους δίνονται βιβλία με ιστορίες για συγκεκριμένα θέματα, προκειμένου να εξηγηθούν ζητήματα σχετικά με τον πόλεμο, τη μετανάστευση, τον θάνατο, την ανάδοχη φροντίδα κ.λπ.
- Οπτικά βοηθήματα: κάρτες με εικόνες του σπιτιού, του σχολείου, ιδιαίτερων γεγονότων (γενεθλίων, διακοπών), χαρούμενων, λυπημένων, θυμωμένων προσώπων για την έκφραση συναισθημάτων
- Εξοπλισμός Η/Υ: τα παιδιά και οι νέοι μπορούν να χρησιμοποιήσουν τάμπλετ και Η/Υ για να δημιουργήσουν τις δικές τους πληροφορίες σχετικά με θέματα που τους αφορούν προκειμένου να τις παρουσιάσουν στους επαγγελματίες.

Παράγοντες για ένα περιβάλλον φιλικό προς το παιδί

Φυσικό περιβάλλον

- Το δωμάτιο αερίζεται καλά και είναι άνετο
- Το δωμάτιο έχει πολύχρωμες ζωγραφιές και αφίσες
- Τα καθίσματα έχουν το κατάλληλο μέγεθος
- Επιτρέπεται στο παιδί να καθίσει με το άτομο που επιθυμεί
- Το περιβάλλον είναι ασφαλές
- Το δωμάτιο έχει ιδιωτικότητα

Παροχές

- Δίνονται στο παιδί ενημερωτικά φυλλάδια
- Παρέχεται στο παιδί η ευκαιρία να κάνει ερωτήσεις
- Παρέχονται φαγητό και αναψυκτικά

Υποστήριξη και συμμετοχή

- Το παιδί συνοδεύεται από έναν βοηθητικό γονέα
- Το παιδί συνοδεύεται από έναν υποστηρικτικό ενήλικα
- Οι ενήλικοι είναι ντυμένοι με κομψά, ανεπίσημα ρούχα
- Η επικοινωνία είναι προσαρμοσμένη στο παιδί

Υλικότεχνική υποστήριξη

- Το παιδί ενημερώνεται για τη συνάντηση και την τοποθεσία
- Παρέχεται στο παιδί μεταφορά προς το σημείο της συνάντησης
- Η συνάντηση λαμβάνει χώρα κατάλληλες ώρες, με άφθονα διαλείμματα
- Η αναμονή ελαχιστοποιείται
- Η επαφή του παιδιού με εχθρικά άτομα είναι αυστηρά περιορισμένη ή αποτρέπεται¹⁰

Σχέση με το παιδί και οικοδόμηση εμπιστοσύνης: Καλές πρακτικές (ECRE)¹¹

Στην Ισπανία, ένα νομικός σύμβουλος σε ΜΚΟ επισήμανε ότι προσαρμόζει τη διάρκεια και το περιεχόμενο της συνάντησης στη διάθεση και την κατάσταση

¹⁰ Άντζελα Ο' Κόννελ, Κλινική Δικαίου του Παιδιού, Νομική Σχολή, Πανεπιστήμιο του Κορκ, Ιρλανδία, Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα FAIR, Βουλγαρία 21-22 Ιανουαρίου 2017. Έμμα Χάρλεϋ, Υποψήφια Διδάκτωρ, Σχολή Εφαρμοσμένης Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο του Κορκ, Ιρλανδία (Αναπτυξιακή ψυχολογία – υλικά για την ανάπτυξη των εφήβων).

¹¹ Δικαίωμα στη Δικαιοσύνη: Ποιοτική Νομική Βοήθεια για Ασυνοδευτα Παιδιά, συγκριτική έκθεση, ECRE 2014, σελ. 72

http://www.asylumlawdatabase.eu/sites/www.asylumlawdatabase.eu/files/aldfiles/ECRE%20Comparative_Report_Right_to_Justice.pdf

του παιδιού. Προσπαθεί να κανονίσει περισσότερες συναντήσεις αν είναι απαραίτητο, προκειμένου να οικοδομήσει την εμπιστοσύνη και να παράσχει πληροφορίες. Άλλοι νομικοί σύμβουλοι σε ΜΚΟ επισήμαναν ότι προσπαθούν να προσαρμόσουν τις συναντήσεις στο επίπεδο ωριμότητας του παιδιού.

Ένας νομικός σύμβουλος που ρωτήθηκε στο Η.Β. επισήμανε ότι ένας καλός σύμβουλος θα προσπαθούσε να συναντήσει το παιδί έως πέντε φορές για να οριστικοποιήσει μια κατάθεση, ώστε να υπάρξει χρόνος να δημιουργηθεί μία σχέση με το παιδί και να εδραιωθεί η εμπιστοσύνη. Νομικοί σύμβουλοι δήλωσαν ότι προσπαθούν να περιορίσουν τη διάρκεια των συναντήσεων με τα παιδιά σε δύο ώρες. Ένας σύμβουλος ανέφερε επίσης ότι θεωρείται καλή πρακτική για έναν συνήγορο να συναντά το παιδί και να συζητά την υπόθεση μαζί του κατά το στάδιο προετοιμασίας της συζήτησης της προσφυγής. Παρά ταύτα, ο σύμβουλος πρόσθεσε ότι αυτό στην πράξη δεν συνηθίζεται.

Στο Λιντς της Αυστρίας, μια πρώτη συνάντηση με το παιδί πραγματοποιείται συνήθως περίπου δύο εβδομάδες μετά την άφιξη του στη μονάδα φροντίδας νέων. Κατά τη συνάντηση αυτή συζητούνται τα καθήκοντα του νομικού συμβούλου και η διαδικασία ασύλου. Ο βασικός στόχος της πρώτης συνάντησης είναι να δημιουργηθεί μία σχέση με το παιδί και να οικοδομηθεί εμπιστοσύνη. Στα παιδιά παρέχονται τα στοιχεία επικοινωνίας των νομικών τους συμβούλων και ενθαρρύνονται να επικοινωνούν με τους συμβούλους οποιαδήποτε ώρα, κατά τις ώρες γραφείου. Οι συναντήσεις κανονίζονται με ευελιξία, κάποιες φορές για την επόμενη μέρα αν είναι απαραίτητο. Παρομοίως, στη Βιέννη, ασυνόδευτα παιδιά μπορούν να ζητήσουν επιπλέον συναντήσεις με τον νομικό τους σύμβουλο προκειμένου να προετοιμαστούν για τη συνέντευξη με την Υπηρεσία Ασύλου. Όλοι οι νομικοί σύμβουλοι που ερωτήθηκαν δήλωσαν ότι προσαρμόζουν τις συναντήσεις και τη μέθοδο επικοινωνίας σε κάθε ξεχωριστό παιδί που εκπροσωπούν.

Στο Βέλγιο, ένας νομικός σύμβουλος, εξειδικευμένος σε υποθέσεις ασυνόδευτων παιδιών, ανέφερε ότι σε μια διαδικασία ασύλου θα συναντούσε το παιδί τέσσερις έως έξι φορές αν η υπόθεση προχωρούσε στο στάδιο της προσφυγής, αλλά θα κανόνιζε επιπλέον συναντήσεις αν ήταν απαραίτητο σε σχέση με την εκτίμηση της ηλικίας, νέες πληροφορίες ή σε περίπτωση αλλαγών στην κατάσταση του παιδιού.

**International
Commission
of Jurists**

P.O. Box 91
Rue des Bains 33
CH 1211 Geneva 8
Switzerland

t +41 22 979 38 00
f +41 22 979 38 01
www.icj.org